

parc natural
de **penyagolosa**

*INFO trimestral del Parc
Natural de Penyagolosa*

Nº 6 Abril – Juny 2019

el **G**egant

01

ELS OCELLS DE PENYAGOLOSA

Josep Puentes Higuera –
ornitòleg

03

NOTÍCIES DE LA NATURA: ABRIL-JUNY 2019

05

LA FITXA: PEONIA, LA ROSA DE PENYAGOLOSA

06

EL MANTENI- MIENT DEL PARC

Els treballs de la brigada

07

EDUCACIÓ AMBIENTAL

Activitats en el Parc

08

ELS INSECTES, ELS ALTRES HABITANTS DE L'ARBORÈTUM

Els ocells de Penyagolosa

Josep Puentes Higuera –ornitòleg

Qui en algun moment fent una passejada pel bosc no ha sentit un estat de benestar mentre l'acompanyava la banda sonora dels cants dels ocells?

És una realitat, que el cant dels ocells tenen beneficis sobre la salut i el benestar humà, ja que ens ajuda a relaxar-nos i ens permet obrir la nostra ment millorant així la nostra concentració. Sentir el cant dels ocells durant almenys 5 minuts al dia té efectes positius sobre l'estat anímic i afectiu de les persones. És més, aquests també actuen com a rellotge de la natura indicant-nos l'inici del dia i carregant-nos d'energia per a començar un nou dia.

Un bon lloc per posar pràctica tots aquests beneficis que ens aporta el cant dels ocells és el Parc Natural de Penyagolosa on podem trobar una gran biodiversitat d'ocells associats als diferents hàbitats presents.

Així doncs, si ens endinsem en les pinades ens aniran acompanyant el pica-soques blau (*Sitta europaea*), el capellanet (*Periparus ater*), el totestiu (*Parus major*), el capellanet de cresta (*Lophophanes cristatus*), el ferreret (*Cyanistes caeruleus*), el trencapinyes (*Loxia curvirostra*), el gaig (*Garrulus glandarius*), el tamborileig del picot garser gros (*Dendrocopos major*) i el cant semblant a una riallada del picot verd (*Picus sharpei*).

Si decidim recórrer zones més obertes amb matolls, parats al damunt podem localitzar el bitxac comú (*Saxicola rubicola*), la cua-roja fumada (*Phoenicurus ochuros*), la còlbia vulgar (*Oenanthe oenanthe*) i la puput (*Upupa epops*); en canvi, picotejant per terra podem detectar la griva (*Turdus viscivorus*), la cogullada vulgar (*Galerida cristata*) i l'alosa (*Alauda arvensis*).

Gaig (*Garrulus glandarius*)

Putput (*Upupa epops*)

Còlbia vulgar (*Oenanthe oenanthe*)

Pica-soques blau
(*Sitta europaea*)

Àguila serpera
(*Circaetus gallicus*)

Xoriguer comú (*Falco tinnunculus*)

Bitxac comú (*Saxicola rubicola*)

Pit-roig (*Erithacus rubecula*)

Cua-roja fumada (*Phoenicurus ochuros*)

D'altra banda, si fem una passejada per les zones ajardinades amb diferents tipus d'arbres, com l'arborètum de Josep Vigo i Bonada, podrem observar i escoltar el gafarró (*Serinus serinus*), el verderol (*Chloris chloris*), el pinsà (*Fringilla coelebs*), el pit-roig (*Erithacus rubecula*), la cadenera (*Carduelis carduelis*), la merla (*Turdus merula*) i la cueta blanca (*Motacilla alba*).

Al caminar per zones obertes, si alcem la mirada podríem observar el moviment d'alguns rapinyaires com el voltor comú (*Gyps fulvus*), l'aguilot comú (*Buteo buteo*), l'àguila calçada (*Aquila pennata*), l'àguila reial (*Aquila chrysaetos*), l'àguila serpera (*Circaetus gallicus*) i el soliguer (*Falco tinnunculus*).

Altrament, si decidim fer una passejada nocturna pel Pla de Vistabella, podrem escoltar en les zones de pinades el tiuu aflautat repetitiu cada 2 segons del xot (*Otus scops*), l'ululat houuuuu, ho, ho, ho, houuuuu del caro (*Strix aluco*) i l'ululat bu-hu-hu-hu, buhuu tímid del mussol banyut (*Asio otus*), mentre que zones més obertes de cultius de secà amb posadors escoltarem el kii-iu o (k)uiiu del mussol comú (*Athene noctua*) i el errrrr-rrrrrrrrrr-urrrrrrrrrrrr molt intens que es pot sentir a gran distància del saboc gris (*Caprimulgus europaeus*).

Per tant, per identificar els diferents ocells que trobarem al llarg de les nostres rutes haurem de parar atenció a les formes i colors del cos, les formes del bec, els moviments que fan i el seu cant. A més, cal tindre en compte que els ocells poden ser residents, migrants, reproductors o hivernants i pot ser que en algunes èpoques de l'any no hi estiguen.

Si vols saber més sobre els ocells de Penyagolosa, podeu consultar la memòria del Projecte Ocell: <http://www.parquesnaturales.gva.es/documents/80303167/161549332/Mem%C3%B3ria+Projecte+Ocell+2017.pdf/db137cb7-69ef-4aea-8186-8d65dcd4d401>

Notícies de la natura: abril-juny 2019

Continuem amb aquesta secció amb la qual mostrem una selecció d'observacions de flora i fauna, fenòmens meteorològics, esdeveniments astronòmics, etc. que destaquen en el dia a dia de la natura a Penyagolosa. Pots participar aportant les teues observacions, vivències o fotografies, enviant-nos-les a: parque_penyagolosa@gva.es.

30 de març: Un exemplar de cua-roja reial (*Phoenicurus phoenicurus*) fotografiat des de l'observatori d'ocells del Centre d'Interpretació. Es tracta d'una espècie molt rara com a nidificant, no obstant això, pot observar-se amb certa facilitat durant la migració prenupcial.

Principis d'abril: El sòl del bosc està cobert i acolorit de groc i morat per les flors del cucut (*Primula veris*) i violetes (*Viola spp*).

Mediats d'abril: Acabats d'arribar d'Àfrica, el cuquello (*Cuculus canorus*) ens delecta amb el seu cant al llarg del dia, mentre que el xot (*Otus scops*) ho fa a la nit al Parc Natural. Busquen parella i establir els seus territoris pels boscos i camps de Penyagolosa.

11 d'abril i 16 de maig: Dins del projecte de reintroducció de papallona apol·lo (*Parnassius apollo*) al PN de Penyagolosa i després de completar el seu creixement en captivitat es van alliberar un total de 100 erugues en el medi natural. Aquest lloc es caracteritza per posseir hàbitats oberts i una certa densitat de raïm de pastor (*Sedum album* i *S.sediforme*), xicotetes plantes crasses de les quals s'alimenten les erugues.

18 d'abril: Després d'uns mesos de forta sequera, registrem en el pluviòmetre de Sant Joan 102 litres caiguts al llarg del dia. Precipitació providencial per al camp i els seus habitants en un any que està sent especialment calorós i sec.

A la fi d'abril brollen les primeres falagueres en la Portera del Llop i floreix el bruc arbori (*Erica arborea*). Al maig, ho fan els corners (*Amelanchier ovalis*), les serveres (*Sorbus domestica* i *S. torminalis*) i les pomeres bordes (*Malus sylvestris*), blanquejant les tanques i bardisses de boscos i prats.

29 d'abril: S'observa pas migratori cap al nord de 15 pilots (*Pernis apivorus*). Aquest curiós rapinyaire que s'alimenta sobretot de vespes i borinots està present també durant l'època reproductora al Parc Natural.

Cuquello (*Cuculus canorus*)

Eruga d'apol·lo (*Parnassius apollo*)

Maig: Encara que són capaços de criar durant tot l'any, en aquest mes és freqüent observar a les llebres (*Lepus granatensis*) en parelles per les vores dels camins, indicant els seus amors primaverals. Alhora els prats i boscos s'omplien d'orquídiades i tota classe de flors.

Maig i començament de juny: Es veuen els primers polls volanders de moltes espècies d'aus, com la cotxa fumada (*Phoenicurus ochrurus*), la cueta blanca (*Motacilla alba*) i els caragolets (*Troglodytes troglodytes*),... mentre que altres encara continuen covant.

3 de Maig: Després de la seua migració africana, se sent el ronc del saboc gris (*Caprimulgus europaeus*) i se'ls pot veure posats a l'asfalt a poqueta nit.

17 de juny: Mamà senglar (*Sus scrofa*) cuida ella a soles a les seues cinc cries que mengen herba a un prat a ple migdia en un tranquil paratge pròxim al pic.

17 de juny: El net cel de Penyagolosa mostra una especial combinació: una esplendorosa lluna plena i a la seua dreta Júpiter amb quatre de les seues llunes visibles amb prismàtics.

Cucut
(*Primula veris*)

Poll de cueta blanca (*Motacilla alba*)

Pomera borda
(*Malus sylvestris*)

Brot de la falaguera
(*Pteridium aquilinum*)

Porc senglar i les seues cries (*Sus scrofa*)

Llebre ibèrica
(*Lepus granatensis*)

Lluna plena

Júpiter i les seues llunes

LA FITXA: Peonia, la rosa de Penyagolosa

A finals de maig i juny ens trobem en alguns racons humits dels boscos de Penyagolosa amb una flor espectacular, gran (fins a 12 cm!), de pètals color rosa intens i estams grocs, que contrasta molt amb les habitualment xicotetes flors de la muntanya mediterrània. Es tracta de la pedònia (*Paeonia officinalis*), també coneguda com a rosa de muntanya o rosa de Pentecosta, perquè sol florir entorn de aquesta data del calendari religiós. Les seues llavors no són menys cridaneres, envoltades al principi en unes baines verdes que s'obrin el mes de juliol, presenten una atractiva combinació de brillants grànuls rojos i negres. La planta pot aplegar als 70 cm d'altura, amb diverses tiges verdes rogenques que emergeixen ja a nivell basal i unes curioses fulles dividides i d'aspecte palmejat. Es tracta d'una planta vivaç, ja que encara que la seua part àrea desapareix a l'hivern, roman un rizoma enterrat d'on torna a brollar la planta a la primavera següent.

Encara que té virtuts sedants, analgèsiques i antitussígenes, es tracta d'una planta que conté substàncies tòxiques i per tant no ha de ser ingerida ni utilitzada com a medicinal en l'àmbit casolà, quedant el seu ús limitat als professionals de la farmàcia i la medicina. Com en el cas d'altres plantes verinoses va tindre a l'antiguitat usos màgics i medicinals i amb les seues llavors es confeccionaven collarets que servien d'amulets, per a previndre o curar l'epilèpsia en els xiquets o evitar els malsons.

Un altre motiu per a no utilitzar-la ni recol·lectar-la és que aquesta bellíssima planta és molt escassa a la Comunitat Valenciana i només es troba en boscos humits de muntanya de l'extrem NO de la província de València i de Castelló. En Penyagolosa podem trobar-la en els clars de pinedes humides amb caducifolis -com el de la Pegunta- i al Rebollar, estant també representada en la col·lecció botànica de l'Arborètum, al costat del Centre d'Interpretació del parc. En aquests punts podrem gaudir de la seua contemplació o fotografiar-la.

Manteniment "Camí dels Peregrins"

Manteniment voltants de l'arboretum

El manteniment del Parc

Al segon trimestre de l'any, al maig, s'ha creat la nova brigada del Camí dels Peregrins de les Useres composta per un capatàs i 3 peons, la qual cosa suposa un augment en el nombre de treballadors per al manteniment del Parc Natural.

Al llarg del segon trimestre, les brigades han dedicat part del temps a endreçar el "Camí dels Peregrins" esbrossant diferents trams del camí des de Sant Joan de Penyagolosa fins a les Useres, apanyant els escalons en la font de l'Arxivello... per a tindre-ho tot enllestit per a la peregrinació de les Useres del 26 i 27 d'abril.

Com s'ha comentat anteriorment a l'apartat notícies de la natura, dins del projecte de reintroducció de la papallona Apol·lo (*Parnassius apollo*), a l'abril i maig, es van soltar un total de 100 erugues al medi natural en hàbitats prèviament millorats per les brigades del Parc Natural i de Biodiversitat.

En relació, al manteniment de l'arboretum i del centre d'interpretació, s'han plantat un càdec (*Juniperus oxycedrus*) i un gal·ler (*Quercus faginea*), a més s'han fet les habituals tasques de regar, birbar i repassar escocells de la vegetació, així com s'han pintat amb oli de linassa la passarel·la, tanques i taules.

Pel que fa als treballs de manteniment de sendes i pistes, s'ha repassat la senda verda de pujada al pic i pintat amb oli de linassa els cartells de les rutes del Parc.

D'altra banda, s'ha realitzat les plantacions de roure reboll (*Quercus pyrenaica*) en el pinar de l'Obispo (prop del Planás), amb la finalitat de repoblar aquesta espècie que troba al Parc Natural de Penyagolosa la seua principal població de la Comunitat Valenciana. Igualment s'han plantat pomeres bordes (*Malus sylvestris*), aurons (*Acer opalus*) i altres espècies en les proximitats de Sant Joan, així com s'ha continuat amb les tasques d'esbrossat i poda en diferents llocs del Parc Natural.

Plantacions

Solta d'erugues de la papallona apollo

Educació ambiental

Al segon trimestre hem realitzat diverses activitats d'educació ambiental al Parc Natural.

El diumenge 12 de maig, amb motiu de la celebració del Dia Europeu dels Parcs Naturals vàrem realitzar l'activitat "El tresor del Barranc de la Pegunta" mitjançant la ruta a aquest lloc declarat com a Microreserva de flora i caracteritzat per posseir una gran biodiversitat, en el que trobem un gran nombre d'espècies botàniques rares, endèmiques o amenaçades.

El diumenge 2 de juny, després de les anul·lacions prèvies a l'abril i al maig degut al mal temps meteorològic, es va portar a terme l'activitat "Ruta d'observació d'aus de Penyagolosa" mitjançant una xarrada i una ruta per l'Arborètum, el barranc de Sant Joan i El Planàs en la qual els participants van poder aprendre i gaudir de la bellesa dels ocells i els seus cants reconeixent les diferents espècies reproductores d'aquestos paratges.

El cap de setmana del 22 i 23 de juny, gaudirem de "IV acampada en família" amb el que es va reivindicar el caràcter excursionista i muntanyenc dels paisatges de Penyagolosa, en el que nombrosos grups excursionistes acudien a instal·lar els seus campaments, any rere any com si d'un ritual es tractara, per a compartir les seues vivències sota el recer del gran Gegant de pedra. Al llarg del cap de setmana, es van fer diverses excursions, activitats i jocs diürns i nocturns a l'aire lliure.

Activitat: "Ruta d'observació d'aus de Penyagolosa"

Activitat: "Ruta d'observació d'aus de Penyagolosa"

Activitat: "IV acampada en família"

Activitat: "IV acampada en família"

Els insectes, els altres habitants de l'Arborètum

A Sant Joan, tocant al Centre d'Interpretació del Parc Natural de Penyagolosa es troba l'Arborètum “Josep Vigo i Bonada”, una col·lecció dels arbres, arbustos i plantes herbàcies més emblemàtiques i singulars d'aquest espai natural. Inaugurat en 2016 té la finalitat de mostrar al públic una part de la gran riquesa botànica d'aquest massís, de realitzar activitats educatives i tindre un reservori genètic d'algunes de les plantes més estranyes o amenaçades de la Comunitat Valenciana, una agradable senda adaptada el recorre i permet als visitants conèixer una cinquantena d'aquestes joies botàniques.

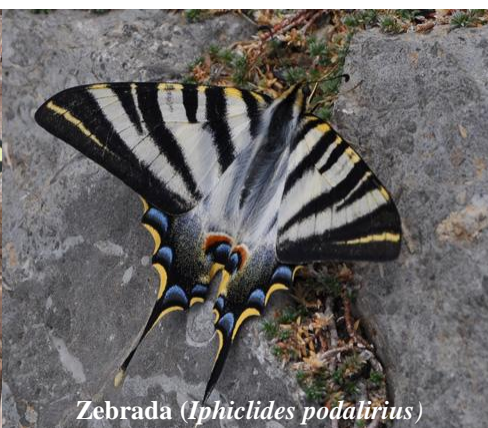
Aquesta col·lecció s'enriqueix amb els prats i herbassars naturals que creixen en els ribassos i entre les espècies plantades, autèntiques selves en miniatura que compten amb una altíssima diversitat de plantes amb flors que embelleixen aquest enclavament i ofereixen refugi i aliment a una fauna diminuta però importantíssima a nivell ecològic: els insectes.

Entre ells, destaquen pel seu colorit i bellesa les papallones. Més de 50 espècies d'aquests bells insectes han sigut detectats fins la data en l'Arborètum i els voltants del Centre d'Interpretació, la qual cosa suposa que en tot just una hectàrea existeix una tercera part de totes les espècies de papallones diürnes de tota la Comunitat Valenciana!

Des de les grans i vistoses papallones reines (*Papilio machaon*) i la papallona zebra (*Iphiclides podalirius*) amb curioses “cues” i tons groguencs, blancs, negres, blaus i rojos que recorren el jardí amb vol poderós i ràpid, a les moltes espècies de diminuts licènids (gèneres *Polyommatus*, *Aricia*, *Cyaniris*, *Celastrina*, *Cupido*, etc) que centellegen blaus entre l'herba o els mimètics i primitius hespèrids (*Carcharodus*, *Pyrgus*, *Spialia* i altres) que passen desapercebuts amb els seus tons marrons i grisos, podem observar en l'Arborètum tota una simfonia de colors, formes i grandàries d'aquestes xicotetes fades del bosc.

Reina (*Papilio machaon*)

Zebrada (*Iphiclides podalirius*)

Murri de la pimpinella (*Spialia sertorius*)

Papallones amb complicats dissenys de color taronja, groc i marró com la preciosa *Euphydryas aurinia*, una de les espècies emblemàtiques de Penyalgolosa o l'espectacular però molt escassa nimfa mediterrànea (*Limenitis reducta*) de color negre amb centellejos blaus per dalt i ataronjats per baix, les bellíssimes papallones de les ortigues (*Aglais urticae*) i paó de dia (*Aglais io*) predominantment roges amb ocells blaus o la cridanera cleòpatra (*Gonopteryx cleopatra*) amb un color groc viu i taronja quan es desplaça de manera vacil·lant sobre l'herba són algunes de les xicotetes joies que adornen aquest jardí. Una mica menys vistoses però igualment belles són les que llueixen contrastats dibuixos blancs i negres com les escacs (*Melanargia* spp), o les predominantment marrons muntanyeses (*Erebia* spp), faunes (*Hipparchia* spp) o la bruixa (*Brintesia circe*), els noms llatins de les quals evocuen personatges i llegendes clàssiques.

Especialment durant la primavera i l'estiu el visitant pot gaudir de la contemplació del seu vol acolorit quan acudeixen a llibar en les nombroses flors de l'Arborètum o quan acudeixen a prendre aigua i sals minerals en els tolls que es formen després de les pluges.

Una comunitat rica de lepidòpters necessita una vegetació variada, particularment en herbàcies i xicotetes llenyoses (caméfits), que continga les diferents plantes nutrícies de les larves, i que d'altra banda arribe a completar el seu cicle vital, és a dir que se li permeta almenys aconseguir i mantindre la floració per a oferir el manteniment als adults. És per aquest motiu, per a conservar la biodiversitat florística i entomològica, que el Arborètum no es sega fins que s'agosta l'herba.

Blaveta comuna (Polyommatus icarus)

Polyommatus dorylas

Brocat variable (Euphydryas aurinia)

Llimonera (Gonopteryx rhamni)

Escac (Melanargia occitanica)

Migradora dels cards (Vanessa cardui)

**Vols col·laborar amb nosaltres?... envia els teus articles a la següent adreça:
parque_penyagolosa@gva.es**

Redacció: Equip tècnic del PN de Penyagolosa

Parc Natural de Penyagolosa

964 76 08 38

parque_penyagolosa@gva.es

<http://www.parquesnaturales.gva.es/web/pn-penyagolosa>

Centre d'interpretació del parc: darrere de l'ermitorio de Sant Joan de Penyagolosa

12135 Vistabella del Maestrat, Castelló

